

PRESUDE KAO SASTAVNI DIO POLITIKE

Posljednje dane ovogodišnjeg svibnja obilježile su dvije presude Međunarodnoga kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), koje su ponovno šokirale hrvatsku javnost koja je nakon oslobođenja **Gotovine** i **Markača** nakratko počela *kaditi* tom sudištu: 29. svibnja su jednoglasnom odlukom svih članova raspravnog vijeća na ukupno 111 godina zatvora osuđeni **Jadranko Prlić** i još pet vojno-političkih dužnosnika Hrvatske zajednice Herceg-Bosne odnosno Hrvatskog vijeća obrane, a dan kasnije su većinom glasova tročlanog vijeća svih optužaba oslobođeni **Jovica Stanišić** i **Franko Simatović zv. Frenki**, visoko pozicionirani dužnosnici srpske države u **Milošević**eva doba.

U ovom trenutku još ne znamo, tko će se, kako i kada žaliti na te presude, jer možda i oko toga bude iznenađenja. Još manje znademo kako će na žalbe gledati drugostupanjsko vijeće (bila riječ o žalbenom vijeću Tribunala, ili o tzv. rezidualnom mehanizmu koji bi na temelju rezolucije Vijeća sigurnosti UN već 1. srpnja 2013. trebao preuzeti neriješene predmete nakon dovršetka rada *ad hoc* sudova za bivšu Jugoslaviju i Ruandu), ali znademo nešto drugo: prvom od tih dviju presuda i Hrvatskoj se stavlja na teret da je putem svoga tadašnjega državno-političkog vrha bila umiješana u „udruženi zločinački pothvat“ kojemu je svrha bilo razbijanje Bosne i Hercegovine te etničko čišćenje područja koja bi imala ući u Hrvatsku; drugom je presudom sličan teret skinut s leđa Srbiji.

I Hrvatskoj neskloni komentatori odmah su primijetili da te presude nemaju nikakve veze s pravdom (što i nije tako rijedak slučaj u kaznenom sudovanju), i da bacaju posve iskrivljenu sliku na stvarna zbivanja u ratnim sukobima devedesetih godina. Iz toga kuta promatrano, one su korisne jer pokazuju ono što i najpovršniji povjesničar zna: nikakvo sudište, pa ni MKSJ, ne piše povijest niti prejudicira rezultate historiografskih istraživanja. Zato su samo posve neuki ljudi – pa makar bili i ministri u hrvatskim vladama – mogli misliti da „Haaš piše povijest“. U skladu s time, haaški sudovi bit će samo fusnota u budućim ozbiljnim historiografskim studijama, a na zaključke vijeća MKSJ-a oslanjat će se samo oni kojima one budu odgovarale iz političkih razloga.

No, ako presudu Stanišiću i Simatoviću u političkom smislu doživljavamo kao

Piše:

Tomislav JONJIĆ

nagradu Srbiji za mirno odstupanje Kosova, a u kaznenopravnom pogledu kao svojevrsno naličje drugostupanjske, oslobađajuće presude generalima **Gotovini** i **Markaču**, osuda Prlića i družine objektivno je veći problem ne samo u pravnom smislu (jer su gledišta budućega rezidualnog mehanizma na koncept najšireg oblika „udruženoga zločinačkog pothvata“ potpuna nepoznanica), nego još više u političkome.

Tužnu zadovoljštinu dobili su oni malobrojni hrvatski intelektualci, koji već više od devet godina upozoravaju da postupak protiv *šestorice* za Hrvatsku nema manju, a možda ima i veću težinu od postupka protiv trojice generala Hrvatske vojske. No, kako se u Hrvatskoj sve češće na Hrvate iz BiH gleda kao na pripadnike nekoga drugog naroda, ta su upozorenja nailazila na gluhe uši. Zato je u odnosu na ovaj postupak postojala organizirana šutnja. No, prvostupanjska presuda protiv *šestorice* istodobno još jednom razgolićuje politiku službene Hrvatske u doba **Ivice Račana**, **Stipe Mesića**, **Ive Sanadera**, **Ive Josipovića**, **Jadranke Kosor** i **Zorana Milanovića**, pokazujući još jednom da su okapanja oko MKSJ-a u hrvatskoj javnosti bila dio unutarnjopolitičkih previranja pred kojima smo svjesno zatvarali oči.

Hrvatski je narod i nakon uspostave suverene hrvatske države pretrpio toliko nezasluzenih pljuski i teških uvreda da se čini kako se na njih već naviknuo, pa ne osjeća potrebu izraziti svoje negodovanje.

No, malo je koja uvreda bila tako drska i tako brutalna kao ona iz filma „Carlina lista“, u kome se prije nekoliko godina glavna tužiteljica MKSJ-a, **Carla Del Ponte**, samodopadno i arogantno izrugivala hrvatskomu državnom vodstvu. U isto vrijeme dok su joj se u Zagrebu pred noge prostirali predsjednici države i vlade, a ministri pravosuđa i državni od-

vjetnici puni zahvalnog iščekivanja maštali o njezinu dobrohotnu osmijehu (znajući da njezino tapšanje po ramenu znači ostanak u fotelji), ona im se podsmjehivala s prezirom nadmoćnog skorojevića, usputno dobacujući kako u Zagrebu uvijek dobije i više od onoga što traži.

Čovjek koji drži do svog dostojanstva ne bi odšutio takvu uvredu. Političar i državni dužnosnik koji zna da na svom položaju zastupa interese jednog naroda i predstavlja jednu suverenu državu, znao bi da nema ni pravo šutjeti: njegova uloga i položaj obvezuju ga na prosvjed. No, službena Hrvatska je šutjela. Pustila je da joj se ruga

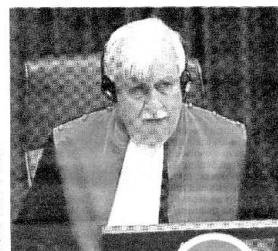
→ Kako sudi Alphons Ori, sudac kojem su nakon žalbi izmijenjene sve njegove presude

Vukovar legitimni cilj, a topništvo oko Knina bio zločin

POSLEDICE
Zbog svega toga morao bi razmisliti o ostavci, rekao je odvjetnik Mišetić

Davor Ivanović
dvostranični odvjetnik

Ono što je on profesionalan ne znači da je dobar, da je pravedan i da će žestom pravde, ni po babi ni po stricima, donijeti presudu – rekao je prije nekoliko godina jedan od dražera hrvatskog odvjetništva Željko Orije, upitan kako to sudi Alphons Ori. U to vrijeme i novinar koji su pratili haaška sudjenja smatrali su da je Orije strog, ali nekako su vjerovali da će biti pravedan, da neće podlegnuti političkim pritiscima, što mu je odukinulo i od nizozemske kraljice... Izgledalo je tako presuda su, tijekom suđenja Gotovini, Markaču i Černaku, svi uočili da ne trpi Amerikanca Grega Kehosa, odvjetnika Gotovine. A naprotiv, vidno uvažava

da i Orije, koji nije skrivao svoje nezadovoljstvo. Shvatio je presudu, pričalo se u kulisama. Kao osobni udar predsjednika suda Merona na njega.

A ordis još gore...

Hrvati ga neće pamтити po dobru. Prava stiska navest će da u uglavnom svu njegovu presude žalbene sudska vijeća – izmijenila? – Stoga bi trebalo razmisliti o ostavci – kazao je Orije i odvjetnik Luka Mišetić. No hrvatska javnost Orije će zapamtiti najviše po zaključku iz završne presude, u kojoj oslobađa Stanišića i Simatovića. Je govor da to što su bili na sastancima prije pada i nakon osvajanja Vukovara nije dokaz da su sudjelovali u zločinu. Još gore, u presudi stoji i da je Vukovar bio „legitiman vojni cilj“. Kada je Gotovina davan 24 godine zatvora, pak, kazna je opravdana i time da je Gotovina. Kada je naredio uporabu topništva oko Knina, morao predviđati da će civili poginuti i da će se dogoditi zločin? Evo, kako sudi sudac Ori.

Puštanje Gotovine, pričalo se, shvatio je kao osobni udar Merona na sebe

žena koja je čitav hrvatski narod nazvala „podlim kurvinim sinovima“; i gorim od Srba koji su samo „kurvini sinovi“.

Ta šutnja nije bila samo odraz naše objektivne slabosti, nego i našeg neshvaćanja dužnosti koje proizlaze iz državne samostalnosti. Zato je bilo lako stvoriti uvjerenje da je politika isto što i brbljanje o trivijalnostima, a da je šutnja o bitnim nacionalnim interesima i o nacionalnom dostojanstvu – mudrost.

Nije Hrvatska ni smjela niti mogla izbjeći ono što se naziva „suradnjom s MKSJ-om“. Toga su svi bili svjesni, pa nije ni bilo neke relevantne društvene snage koja bi se zalagala za potpuno ignoriranje te institucije stvorene rezolucijama Vijeća sigurnosti UN, riskirajući izo-

laciju države s nesagledivim političkim, gospodarskim, kulturnim i drugim posljedicama.

No, suradnja je jedno, kapitulacija i poniženje su drugo.

Jedno je pristati na ograničeno krnjenje nacionalnog suvereniteta i državnih interesa za potrebe kaznenog postupka protiv pojedinaca osumnjičenih za teške povrede međunarodnoga humanitarnog prava, a nešto posve drugo je dopustiti istražiteljima i istražiteljima da se po svojoj volji bane u predsjedničkom uredu, u ministarstvima, obavještajnim službama i državnim arhivima. Nitko nas nije mogao prisiliti da bez ograničenja i nadzora otvorimo državne pismohrane mimo kriterija koje je postavilo samo Žalbeno vijeće MKSJ-a, ali smo mi učinili i to, svjesno previdajući da na taj način vrijeđamo čak i propise o zaštiti privatnosti, jer su time svim službama koje drže do sebe na raspolaganje stavljani čak i sirovi podatci, tzv. operativna saznanja sigurnosno-obavještajnih službi u kojima su popabirčene pojedinosti iz života tisuća ljudi, koje se na taj način čini ranjivima i zadire se u njihovu privatnost.

Ta tužna stranica naše povijesti ima dugu kronologiju. Pravni okvir hrvatskog podvrgavanja MKSJ-u definiran je još sredinom devedesetih, kad je donesen Ustavni zakon o suradnji Republike Hrvatske s Međunarodnim kaznenim sudom. Nitko nije demantirao jednog od pisaca tog propisa, današnjeg predsjednika Republike Ivu Josipovića, da je radna skupina za izradu ustavnog zakona dobila nalog prirediti tekst koji će omogućiti „potpunu suradnju s Haagom“. Bilo je, dođue, naknadnih opravdavanja, koja su svu odgovornost za to (kao i za granicu kod Neuma i poluotoka Kleka) svaljivala na tadašnjega ministra vanjskih poslova dr. Matu Granića, pri čemu onima koji su tvrdili kako je Granić zaveo i prevario i predsjednika države i njegov saborski glasački stroj očito nije padalo na um, da time vrijeđaju i Tuđmana i čitavu svitu onih koji su sladostrasno puštali da se za njih misli na Pantovčaku, tamo gdje se odlučuje i o njihovim sinekuričama.

Ako svi saborski zastupnici i nisu bili svjesni da se Ustavnim zakonom redefinira pojam državne suverenosti, niti im je možda padalo na pamet da MKSJ služi dubinskom restrukturiranju političke scene u Hrvatskoj i BiH, saborski stenog-

Haag i Hrvatsku preko noći vratio na stup srama
Sreća je što je glasovanje u Bundestagu o pristupanju Hrvatske EU bilo ranije

rami pokazuju da su mnogi shvaćali kako se tim propisom hrvatska država pretvara u pukog listonošu MKSJ-a. No, partijska stega prevagnula je nad osjećajem dostojanstva: četvorica pravaških zastupnika koji su glasovali protiv, zorno su proglašeni lunaticima. A kad je Ustavnom sudu podnesen prijedlog za pokretanje postupka ocjene ustavnosti Ustavnog zakona, on je taj prijedlog jednostavno odšutio. I šuti već sedamnaest godina. O navodnoj neustavnosti zabrane rada nedjeljom odlučio je prije nego što se tinta na prijedlogu stigla osušiti.

I kao što je na vanjskopolitičkoj razini imala pokazati da se Hrvatska odriče prava na samostalno vođenje nacionalne politike (naročito otkad se proklamiralo da je „spremna podnijeti svaku žrtvu za pristup Europskoj uniji“ i da joj politici „nema alternative“), tako je „suradnja s Haagom“ ubrzo pretvorena u instrument unutarnjopolitičkog obračuna. Za državni su vrh neki osumnjičeni generali postali „njihovi“ (Bobetko, Norac, Gotovina, Markač...), dok su drugi (p)ostali „naši“ (Stipetić, Ademi...). Jedni su u medijima unaprijed osuđeni kao ratni zločinci, pljačkaši draguljarnica i puki kriminalci, druge se štitilo i nazivalo uzornim profesionalcima.

Kao što je bio jasan kriterij, ni poruka nije ostavljala dvojbe: MKSJ je

trebao poslužiti u detuđmanizaciji Hrvatske.

Ako su spontane demonstracije – poput onih na splitskoj rivi u veljači 2001. – postavile granice vladinu pak-tiranju s Tužiteljstvom, Hrvati iz BiH i nakon njih su ostali bez ikakve zaštite. Najava angažmana tadašnjeg predsjednika Mesića i Račanove trećesije-čanjske vlade u žalbenoj fazi postupka protiv Tihomira Blaškića („Oslobodit ćemo Blaškića!“) nije bila slučajna niti je ostala bez uspjeha.

Blaškić nije oslobođen (iako je pravo-moćna osuda na višegodišnju kaznu u javnosti prikazana kao oslobođenje, pa kao takva funkcionira do danas), ali je njegovom obranom postignut dvostruki cilj: predsjednik Tuđman pretvoren je u personifikaciju jedne amoralne politike koja se ne usteže žrtvovati ni vlastite generale prikrivanjem navodno ekskulpatornih dokaza, te su on i njegovi pristaše, napose Hrvati iz BiH, obilježeni kao tobožnji nalogodavci i po-činitelji strašnih zločina u susjednoj državi.

AMNESTIJA ZA SRBE OZBILJNO PRESUDA KOJA JE DOVELE U PITANJE SVE DOSADASNJE ODLUKE HAAGA
Sud tvrdi da su Stanišić i Simatović osnovali, naoružavali i opremali niz paravojnih srpskih postrojbi, ali nisu krivi za počinjene zločine?
Ni životno ni realno
Kako je moguće da Franjo Tuđman ispadne jedini 'agresor' u Bosni?
Istočni sud je utvrdio da je...
Kardinaliže Boban
Kao što je bio jasan kriterij, ni poruka nije ostavljala dvojbe: MKSJ je

To što je pravomoćnom sudskom odlukom (čak i odlukom MKSJ-a) dokazano nešto drugo, pa čak i suprotno: da je treće-siječanjska, Račanova vlada u sklopu svog pothvata skrivala dokumente koje su tražile i na koje su imale pravo neke druge obrane (npr. obrana **Paške Ljubičića**, osumnjičenog za sudjelovanje u zločinu u Ahmićima), ignorirali su i mediji i politička javnost.

Šutnja je bila previše očita da bi bila slučajna.

Dodatnu svrhu nisu vidjeli samo oni koji nisu htjeli gledati otvorenih očiju: budućici da se sa zločinima i zločincima nitko razuman ne želi solidarizirati, a kamoli identificirati, bio je time otvoren put i za stvaranje jaza između Hrvata u Republici Hrvatskoj i onih u Bosni i Hercegovini. Te dvije grane istoga narodnog stabla prvi put u novijoj povijesti žive u odvojenim državama, pa su već samim time izložene opasnosti cijepanja i udaljavanja. Danas je to u velikoj mjeri postignuto: kad ne bi bilo osobnih i obiteljskih veza odnosno vjerskoga, katoličkog tiska, hrvatska bi javnost jedva znala da s onu stranu Save i Une živi i narod s kojim dijelimo ime, povijest, jezik, osjećaje, a donedavno i poglede na budućnost i želju za zajedničkom sudbinom.

U tom smislu su optužnica i prvostupanjska presuda „hercegovačkoj šestorici“ (kako se ne bez tendencije naziva šestorica optuženih Hrvata) te odnos hrvatske javnosti i hrvatskih političkih struktura prema njima logičan izraz davno zacrtane strategije. Pojedinačni – mjestimice, na žalost, čak i brojni – zločini koji su počinjeni u ime hrvatskog naroda u sukobu s Muslimanima 1993./94. godine, poslužili su ne samo Tužiteljstvu, nego i službenom Zagrebu da demonstrira svoje distanciranje od Hrvata u BiH.

Vidjelo se to, na žalost, i u široj javnosti, koja je na posve drugačiji način dočekivala, pa i komentirala presudu *šestorici* od one koja je u prvom stupnju izrečena Markaču i Gotovini: i za hrvatsku javnost postoje jednaki i *jednakiji* Hrvati. Dugotrajno medijsko i političko stigmatiziranje „Hercegovaca“ neminovno se išćahurilo čak i u nešto više od fatalističkog prepuštanja svih Hrvata u BiH njihovoj sudbini. Poduzeti su i brojni aktivni koraci na cijepanju tamošnjih hrvatskih političkih stranaka i anuliranju političke volje hrvatskih birača, unatoč činjenici da je bjelodano kako oni danas više nisu samo najmalobrojniji konstitutivni narod u toj državi,

nego su i narod kojemu se oduzima pravo da o svom položaju i o uređenju BiH pregovara s etički i politički ravnopravnih pozicija.

Potpuno je nemoguće da bi baš svi mediji u Republici Hrvatskoj samoinicijativno zaključili kako dugotrajno suđenje šestorici ljudi koji se, doduše, međusobno po mnogočemu (pa i zavičajno) razlikuju, ali im se u Haagu sudu kao političkim i vojnim predstavnicima jednog dijela hrvatskog naroda, ne zaslužuje nikakvu pozornost.

Tu se ne radi ni o kakvim osobnim simpatijama ili antipatijama, nego o nacionalno-političkoj dimenziji toga suđenja, i o elementarnim pravima optuženika i njihovih obitelji. U tom postupku, koji ih je već svojim maratonskim trajanjem unaprijed pretvorio u osuđenike i dokinuo im prak-

Veselin Šljivančanin u haškoj sudnici: ni danas se ne kaje zbog zločina

tično sva ljudska prava (što se nisu udostojale primijetiti udruge koje u Hrvatskoj bujaju kao gljive poslije kiše te se profesionalno, za plaću bave tom problematikom), pred sudom se pojavilo mnoštvo važnih i upućenih svjedoka, a predočene su tisuće dokumenata koji bitno modificiraju sliku koja o tim događajima prevladava u našim medijima.

Ništa od toga nije zanimalo hrvatske medije koji će inače, nema sumnje, i ove godine u Čavoglavima argusovski žbiriti hoće li se pojaviti koji provokator u crnoj odori, ne bi li od toga napravili pripovijest koja će se danima razvlačiti.

Nisu te medije zanimale ni povremene razroznosti obrana i mjestimično zanimljive političke i politikantske kombinacije sudionika, o kojima je samo uzgredno i s neprikrivenim ustezanjem za jedan dnevni list progovorio Prličev branitelj **Michael Karnavas**: „Zajednički

zločinački pothvat je demon. Na žalost, neke su se obrane radije bavile zapovjednom odgovornosti, a ne rušenjem ZZP-a. Smatrao sam da treba dokazivati da nema krivnje jer ostane li ZZP, svejedno je tko je koliko kriv jer su kazne svima velike. Na žalost, tako su razmišljale samo obrane Prliča i **Praljka**, za kojega Hrvatska mora znati da je 80 posto svog vremena za obranu posvetio obrani Republike Hrvatske“.

Nije to primijetila hrvatska javnost, niti je na bilo koji način honorirala generala Praljka koji je u svoj ovoj nevolji doživio bar tu zadovoljštinu, da se s njega skine stigma za rušenje Staroga mosta u Mostaru. Kao kulturna čovjeka i intelektualca, ta je stigma nesumnjivo bila teško breme koje je Praljak napokon skinuo s pleća.

No, to kao da nikoga ne zanima. Ponovno je šutnja previše očita da ne bi bila organizirana.

Zato samo vrlo naivni mogu očekivati da će Republika Hrvatska bez posebnog pritiska javnosti napraviti zaokret i u žalbenoj fazi pružiti neku stvarnu i djelotvornu potporu optuženicima u neravnopravnoj borbi s konceptom „udruženoga zločinačkog pothvata“, koji je – napose u svome trećem, najširem obliku – u potpunom neskladu s postulatima pravne sigurnosti, presumpcijom nevinosti optuženika, pa čak i golom logikom.

I kad bi mogao, službeni Zagreb to sam od sebe ne bi učinio, jer za nj, čini se, unatoč svim poukama koje nam nude stoljeća iza nas, ulazak Hrvatske u EU predstavlja kraj povijesti... (Skracena verzija ovog teksta objavljena je u *Glasi Koncila*, 52/2013., br. 23 /2033/, 9. lipnja 2013. godine.) •